

OKULÖNCESİ DÖNEMDE, ÇOCUĞUN GELİŞİMİNDE MÜZİĞİN ÖNEMİ

Yavuz ŞEN*

Özet: 21. yüzyılda eğitim alanında ortaya çıkan yeniliklerin, çocuk eğitimi ve gelişiminde kullanılan metod ve yaklaşımlardaki en önemli yansıması sanat eğitimi olarak görülür. Müziğe doğuştan yeteneği ve ilgisi olan çocukları sanata yönlendirmek için eğitim kurumlarında sistematik çalışmalar yapılmalıdır.

Bu çalışma, okulöncesi dönemde müziğin önemini ortaya koymak, müziğin çocuklar üzerindeki etkisini kullanarak okul öncesi programlarını zenginleştirmek, müziğin yerini belirlemek ve müzik sanatını bu kurumlarda sevilir hale getirmenin yollarını belirlemek amacıyla yapılmıştır.

Bu alanda yeni bir yaklaşım ortaya koymak için literatür taraması yapılmış, çocuk gelişimi ile ilgili yayınlarda ve araştırmalarda kişilik gelişimi kavramı son zamanlarda ön plana çıkmaya başlamıştır. Böylece bu alanda sanatsal aktivitelerin önemi tartışmaya açılmıştır. Bu noktadan hareketle müzik eğitiminin, çocuk eğitiminde önemli bir role sahip olduğu müzik ve eğitim bilimi çevrelerince kabul edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Okulöncesi dönem, çocuk gelişimi, müzik

I. Giriş

Günümüz koşullarında bilim ve bilgiye, dolayısıyla eğitime duyulan gereksinim hızla artmaktadır. Sanat yoluyla çocuğu eğitime konusu, en önemli eğitim yollarından biridir. 21. yüzyılda ortaya çıkan eğitim anlayışındaki yeniliklerin, çocuk gelişimi ve eğitiminde kullanılan anlayış ve yöntemler konusundaki en önemli yansıması, sanat alanında görülmektedir.

Sanat eğitiminin en yaygın alanlarından biri olan müzik eğitimi, bu yeni anlayışın en doğal yansımasıdır. Tarih boyunca pek çok filozof, eğitimci ve devlet adamı müziğin eğitimsel işlevine inanmış müziğin gelişmesine yardım ve hizmette bulunmuşlardır.¹

Eski Yunanda müzik; eğitimin dayandığı temellerden biri, zevk ve ruh terbiyesine yarayan bir araç olarak kabul edilmiş, müzik sanatı genel kültürün ana unsuru olarak devlet tarafından yardım görmüştür. Antik Yunanlılar müziğe bir terbiye, hatta ahlak eğitimi aracı gözü ile bakmışlardır. Yunan filozofları, müzik kelimesine bu sanatın sınırlarını aşan bir anlam vermişlerdir.

Eflatun, müziği, eğitimin en gerekli unsuru olarak görmüş vücuttan önce ruhun gelişmesini üstün tutmuş, eğitimde güzel sanatların kuvvetine inanmış ve

* Arş. Gör., Atatürk Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Müzik Bilimleri ASD.

¹Bkz., Akkaş, Salih, Okulöncesi Eğitimde Müzik, Gazi Üniversitesi, Mesleki Eğitim Fakültesi, Ankara, 1993, s. 7.

ruhun güzelliklerle yükseleceğini belirtmiştir. Eflatun, müziği bir eğlence aracı değil, güzellik ve iyilik için eğitim aracı olarak kabul etmiştir.²

Müziğin eğitimsel işlevleri müziğin bireysel, toplumsal, kültürel ve ekonomik işlevlerinin düzenli, sağlıklı, tutarlı, etkili, verimli ve yararlı bir biçimde gerçekleşmesini ve gelişimini sağlayıcı tüm müziksel öğrenme-öğretme etkinliklerini, bu etkinliklere ilişkin planlama, düzenleme ve örgütlenmeleri ve bütün bunlara ilişkin yapı ve işleyişleri kapsar. Müzik özü itibarıyla eğitimsel bir nitelik taşır. Herkes müzikle ilişkisinin biçimine, yönüne, kapsamına ve derecesine göre ondan bir şey alır, bir şey edinir, bir şey kazanır. Müziğin insan yaşamındaki hemen hemen tüm işlevleri ancak eğitim (müzik eğitimi) sayesinde oluşur, değişir, gelişir ve yetkinleşir. Bu bakımdan müzikle ilişkili herkes, müziğin eğitimsel boyutuyla da az-çok ilişkilidir demektir.³

Okulöncesi eğitim denilince hemen aklımıza ana okulları gelmektedir. Genellikle 3-6 yaş grubu çocukları bu okulların ana kaynaklarıdır. Çocukların daha bilinçli eğitilmeleri, yeteneklerinin ortaya çıkartılması, zeka düzeylerinin saptanması gibi belli başlı amaçları olan ana okullarının yararları kuşkusuz büyük değer taşımaktadır. Bu okullardan sonra temel eğitime başlayan çocuklar, gruplarına daha iyi uymakta, öğretmen, okul ve arkadaşlık kavramlarını bilerek geldikleri için daha bilinçli olmaktadır.⁴

Okulöncesi dönemde verilen müzik eğitimi, çocuklara bazı kavramların ve değerlerin kazandırılmasında oldukça etken bir yoldur. Bunları sırasıyla ifade etmek mümkündür.

1. Ruhsal Bakımdan: Okulöncesi müzik eğitimi, çocuğun psikolojik gelişiminde olumlu rol oynar. Müzik eğitimi yoluyla çocuklara, iyiyi, doğruyu ve güzeli kavratılarak toplumsallaşması yolunda küçümsenmeyecek mesafeler alınabilir. Müzik eğitimi yoluyla ruhsal bakımdan doyum sağlayan çocuk, hem sağlıklı bir ruhsal gelişim hem de sağlıklı bir kişilik yapısı kazanma şansına kavuşmaktadır.⁵

2. Kültürel Bakımdan: Müzik bir anlatım yoludur, anlatım ise dil ile gerçekleştirilir. Müziksel anlatım, ancak müzik diliyle ifade edilebilir. Müziğin, insanın ortak dili olması özelliğinden dolayı çocuğun kendi ülkesi ve başka ülkelerde yaşayan insan topluluklarını ve onların kültürlerini anlayarak evrensel kültürün temelleri oluşturulur. Kitle iletişim araçları yoluyla, insanların duygularını ifade etmede ve farklı toplumların kültürel özelliklerini yansıtan müzikler yayılmakta ve dinlenmektedir. Bu açıdan, müziğe bir kültür aktarması

²Bkz., Akkaş, Salih, a.g.y., s.7.

³Bkz., Uçan, Ali, İnsan ve Müzik-İnsan ve Sanat Eğitimi, Müzik Ansk. Yay., Alf Matb., Ankara, 1996, s. 30.

⁴Bkz., Canbay, Murat Can, Okulöncesi Müzik Kurumlarında Müzik Eğitimi, 1. Ulusal Müzik Bilimleri Sempozyumu Bildirileri, Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınları No:23, İzmir, 1984, s. 62.

⁵ Bkz., Akkaş, Salih, a.g.y., s.10.

olarak da bakılabilir. Çocuk kendi kültür ve geleneklerini müziği ve danslarıyla tanır, milli duyguları gelişir. Bu kültür ürünü olarak müzik, içinde filizlendiği toplumun tüm kültür öğelerini taşır ve bunları sürekli biçimde geleceğe iletir. Bu yönüyle müzik geçmişle gelecek arasında bir bağ kurar ve kuşakları birbirine bağlar. İnsanın yapısı ve yaradılışı gereği müzik, hoşlanma, keyif alma, neşelenme aracı olmanın çok ötesinde, insan için çok daha derin, köklü, kapsamlı ve anlamlı ilişkiler ifade eden bir yaşam biçimi, bir kültür ürünüdür.⁶ Eğitimin diğer safhalarında olduğu gibi, okulöncesi müzik eğitimi, çocuğa o ülkenin kültür değerlerini kavratarak toplumsallaşma sürecinde önemli bir rol oynar.

3.Sosyal Bakımdan: Okulöncesi dönemde müzik eğitimi, çocuğa diğer çocuklarla beraberce mutlu yaşama alışkanlığını kazanmada yardımcı olur. Her çocuk çeşitli müzik etkinliklerinde yer aldığı anda, gerek şahsen ve gerek sorumlu bir üye olarak yaptığı grup çalışmalarında,bu amaca doğru yönelecektir. Bunun neticesi olarak da çocuk sosyalleşecektir.

Çocukların toplumsal etkinliklere katılma deneyleri oldukça azdır. Müzikal etkinlikler, çocuğa toplumsal ve sosyal bir ortama sokarak ferdi, grup ve toplu iş yapmalarını sağlayacağından, toplumsal etkinliklere katılma deneyleri artacaktır.

Grup ve toplu çalışmalar çocuğa, toplu çalışma, düzenli ve disiplinli olma, çevresine uyum sağlama ve birlik içinde mutlu yaşama alışkanlıklarını kazandıracağından, çocuklar sosyalleşme sürecine gireceklerdir.⁷

4.Zekâ Gelişimi ve Anlayışı Bakımından: Okulöncesinde yapılacak müzik eğitimi,çocuğa yaşamı algılama,yorumlama, yaratıcılık ve düşünme sistemini geliştirme ve eğitme konularında etkili olacaktır. Okulöncesinde verilecek zengin bir müzik eğitimi, çocukların müzik anlayışlarının ve yeteneklerin gelişmesine yardım edeceği gibi, karşılaşılabilecek problemlerin ve olayların nedenini anlamada kolaylık sağlayacağı kabul edilebilir bir varsayımdır. Ayrıca yaşantıları da tedrici olarak geliştirilecek şekilde düzenlenirse daha iyi bir müzik anlayışı kazanacakları düşünülebilir. Müzik, sanat eğitiminin temel öğelerinden biri olup, zihinsel süreçlerin de bir ifadesidir.⁸

Çocuklar, iç dünyalarında yaşadıklarını zaman zaman sözcüklerle anlatmada güçlük çektiklerinde müziği araç olarak kullanırlar. Müzik dinleyen çocuk, sessiz olmayı, dikkatini yoğunlaştırmayı ve müzik dinleyenlere sessiz kalarak saygı göstermeyi, sesleri tanımayı ve ayırt etmeyi öğrenmektedir. Farklı zamanlarda dinlediği müzikleri hatırlaması, dinlediği müzikte konu

⁶ Uçan, Ali., Müzik Eğitimi (Temel Kavramlar-İlkeler-Yaklaşımlar), Müzik Ansk. Yay., Adalet Matb., Ankara, 1997, s. 133.

⁷ Bkz., Akkaş, Salih, a.g.y., s. 11.

⁸ Bkz., Akkaş, Salih, a.g.y., s. 11-12.

anlatıldığında konu ile müzik arasında neden-sonuç ilişkileri kurması, böylelikle bilişsel süreçlerin desteklenmesi sağlanmaktadır.

Şarkı söylemesi, çocuğun sesini kullanmayı öğrenmesini sağlamakta, şarkı sözlerinde bilmediği sözcüklerin anlamlarını kavramasına yardımcı olmaktadır. Birlikte şarkı söyleme, çocukların seslerini birbirlerine göre kontrol etmelerine, ortak bir uyum için çaba göstermelerine, aynı etkinliği paylaşmanın zevkine varmalarına katkıda bulunmaktadır. Böylelikle çocukların dil, sosyal ve duygusal gelişmeleri desteklenmektedir.

Müzik aletlerini kullanırken çocuk, enerjisini olumlu yollarla dışa yansıtmakta sesleri keşfetmekte kendi ritimlerini yaratmakta ve çalgı çalma becerisi kazanmaktadır. Bu da çocuğun başarı ve güven duygusunu geliştirmektedir.

Müzik etkinlikleri çocuğun psikomotor gelişimini de etkilemektedir. Örneğin, müzik aletleri kullanan bir çocuğun büyük ve küçük kas gelişimleri desteklenir. Enstrümanlar çocukların psikomotor gelişimlerinde önemli olan koordinasyon, güç ve tepki hızı gibi kavramların gelişimine yardımcı olmaktadır. Çocuğun müziğe, vücut hareketleriyle tepki vermesi, müziğe uygun dans figürleri oluşturmaya çalışması, müziğe sesiyle eşlik ederek, sesini tanıması bilişsel ve psikomotor gelişimine katkı sağlamaktadır.⁹

Okulöncesi eğitim kurumlarında müzik etkinlikleri planlanırken çocukların, özellikleri, ihtiyaçları ve hazır bulunuşluk düzeyleri dikkate alınmalıdır. Daha sonra çocuğa ve gruba uygun amaçlar, etkinlikler belirlenmelidir. Müzik etkinlikleri bireysel veya gruba beraber yapılabilir. Ritim çalışmaları gibi bazı çalışmalar başlangıçta bireysel olarak yapılabilir. Grup çalışmaları ise büyük veya küçük grup şeklinde yapılabilir. Çocuklar büyük gruba çalışırken dikkatleri çabuk dağılabilir, çabaları, hataları, olumlu veya olumsuz yönleri gözden kaçabilir.¹⁰

Eğitim alanındaki yeni yaklaşımlardan biri olan 1983 yılında Howard Gardner tarafından (Düşünüş Biçimi: Çoklu Zeka Kuramı) adlı eserinde ortaya koyduğu “Çoklu Zeka Kuramı”, zekanın toplumlar ve eğitim üzerinde yıllardır sürüp giden etkisini, yani sadece dil ve matematik zekasını hesaba katan klasik zeka testi ve zeka tanımlamasını tarihe karıştırmıştır. Gardner, zekanın iki değil sekiz yönü olduğunu savunmuştur. Böylece sadece matematik ve dilde başarılı olanların değil, müzikte, sporda, dansa, iletişimde, doğada, resimde kendini gösterenlerin ve kendini iyi tanıyanların da zeki olduklarını savunmuştur.

Günümüzde eğitim ve psikoloji alanındaki gelişmelerle klasik testlerin çocukların değerlendirilmesinde yeterli olmayacağı, onların potansiyel yeteneklerinin de ortaya çıkarılması gerektiği görüşü vardır. Bu görüşten yola

⁹Bkz., Ömeroğlu, Esra, Ersoy, Özlem ve Diğerleri, “Müziğin Okulöncesi Eğitimde Kullanılması” Kök Yayıncılık, Aydoğdu Ofset, 1.Baskı, Ankara, 2003, s. 17-18.

¹⁰Bkz., Poyraz, Hatice, Dere, Hale, Okulöncesi Eğitiminin İlke ve Yöntemleri, Anı Yayıncılık, Kozan Ofset Mat. San. Ve Tic. San. Ltd. Şti, Ankara, 2001, s. 93.

çıkıldığında küçük yaşlardan itibaren çocuğun sanatla iç içe olması, tek yönlü bir eğitim-düşünce içerisinde değil de çok yönlü bir eğitim içerisinde olması gerekmektedir.

Gardner, müzikal zekadaki üstünlüğün, insan zekasının diğer bütün alanlarından daha önce ortaya çıktığına dikkat çekmektedir.¹¹

Yapılan bazı araştırmalarda, müzik eğitimi ile yaratıcı zeka ve entelektüel görüşün gelişimi arasında paralellikler olduğu, olgunlaşmamış bir beynin müzik aktiviteleri ile zenginleştirildiğinde zeka kapasitesinin geliştiği bilimsel olarak kanıtlanmıştır.¹²

Diğer bir çalışmada, 10 yıllık bir periyotta, 25.000 öğrenci üzerinde, standart testlerin uygulaması ile yapılan ölçümlerde, sosyoekonomik kökeni ne olursa olsun, müzikle uğraşan öğrencilerin, müzikle uğraşmayan öğrencilere göre daha başarılı oldukları ortaya çıkmıştır.¹³

Bu görüşler doğrultusunda çocuğun özellikle okulöncesi dönemde yeteneklerinin ortaya çıkarılması, öğretmenin öğrenciyi çok iyi tanıması ve müzik-resim gibi sanat alanlarında kendini yetiştirmiş olması gerekmektedir.

Öğretmen çocuğun dünyasına seslenip, onunla sağlıklı iletişim kurması gerekir. Çocuğun müziğe olan ilgisini devamlı kılıp, geliştirmek, öğrenciyi sevgi ile yaklaşmak, en az müziği iyi bilmek kadar gereklidir.¹⁴

II. Sonuç

Müziğe yetenekli çocukların, müzik sanatını öğrenmeleri ve enstrüman çalmaları, şarkı söylemeleri, besteci olarak yetişebilmeleri büyük ölçüde içinde buldukları ortama bağlıdır. Yetişmeğe elverişli ortam ve koşullar bulunmazsa üstün yetenekli de olsa çocuk müzik sanatçısı olamaz. Bu açıdan bakılırsa anaokulunda müzik eğitiminin önemi daha iyi kavranabilir.

Anaokulları, müziğe yeteneklerinin derecesi henüz bilinmeyen çocuklara, müzik eğitimi verirken, bu olguyu göz önünde tutmalıdır. Her anaokulu öğretmeni, her çocuğu bütün yönleriyle tanımaya ve geliştirmeye çalışırken, müzik yeteneği bakımından da tanımaya, onlara, yeteneklerine göre müzik eğitimi vermeye, çok yetenekli çocuklar olursa bu tür çocuklara, yeteneklerini geliştirecek bir ortam hazırlamaya özen göstermelidir. Bu konuda hiç

¹¹ Bkz., Demirel, Özcan, Planlamadan Değerlendirmeye Öğretme Sanatı, Pegem A Yayıncılık Tic. Ltd. Şti, Ankara, 1999, s. 142-149.

¹² Bkz., Sharp, Janette, "Classrooms and Curriculum Come Alive, With Music: A Sequential approach of teaching music to Elementary students using daily oral music lessons", Classroom Researchs, Utah, 2003, s.2, www.ame-music.org, Erişim Tarihi 14.01.2005.

¹³ Bkz., Catterall, James, "Regardless of socio-economic backgrounds, music-making students get higher marks in standardized tests" Department Of Education Database, UCLA 1997, s. 1, www.ame-music.org, Erişim Tarihi 10.02.2005.

¹⁴ Bkz., Yıldız, Evren, Şen, Yavuz, "Küçük Yaşlarda, Müzik ve Piyano Eğitiminin Önemi", Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi, Sayı: 5, Erzurum, 1999, s. 189.

unutulmaması gereken şudur: her çocuk müziğe ilgi duyar; kimi çocuklar şarkı söylemeyi, kimi çocuklar çalgı çalmayı yada ses veren bir araçtan ses çıkarmayı, kimileride müzik dinlemeyi daha çok severler. Öğretmen, çocuğun müziğe ilgisinin yönünü ve yeteneğinin derecesini kavramaya çalışmalı, çocukları ilgileri ve yetenekleri yönünde geliştirmeye çaba harcamalıdır.

Çocuklar küçük yaşlardan itibaren psikolojik ve fizyolojik yönden kendilerine uygun müziklerle beslenirlerse, büyüyünce müzikçi olmasalar bile iyi müziği seven, seçen ve ondan yararlanmasını bilen yetişkinler olacaklardır. Anaokulu, çocukta, müzik beğenisinin tohumlarının atılacağı, fidanlarının yetiştirileceği, ozenli bir bahçe olmalıdır. Minik insanlar böyle bir bahçede bedensel ve ruhsal bakımdan daha iyi yetişebilir ve daha sağlıklı bir kişilik gelişimine kavuşabilirler.

Abstract: Of the innovations that have emerged in field of education in the 21st century, the most important reflection in approaches and methods used in child development and training is seen in art's education.

To render the children born with a latent interest in music inclined to art, systematic studies have to be done at training institutions.

This study is intended to reveal the significance of music in early childhood; to determine the place of music in enriching pre-school training programs by using the effect of music on children; to determine the ways of making the art of music loved at these institutions.

A literature review has been done in this field to come up with a new approach. In the research and publications on child development, the topic of "self" development has begun to become dominant in recent times; so importance of artistic activities in this field has been open to debate. In this sense, the art of music has begun to be regarded as important in child education.

Key Words : Pre-school period, child development, music

Kaynakça

- Akkaş, Salih, **Okulöncesi Eğitimde Müzik**, Gazi Üniversitesi, Mesleki Eğitim Fakültesi, Ankara, 1993.
- Canbay, Murat Can, **Okulöncesi Müzik Kurumlarında Müzik Eğitimi**, 1.Ulusal Müzik Bilimleri Sempozyumu Bildirileri, Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınları, No:23, İzmir, 1984.
- Catterall, James, "**Requardless of socio-economic backgrounds, music-making students get higher marks in standardized tests**" Department Of Education Database, Ucla 1997, www.amc-music.org.Erişimtarihi 10.02.2005.
- Demirel, Özcan, **Planlamadan Değerlendirmeye Öğretme Sanatı**, Pegem A Yayıncılık Tic. Ltd. Şti, Ankara, 1999.
- Ömeroğlu, Esra, Ersoy, Özlem ve Diğerleri, **Müziğin Okulöncesi Eğitimde Kullanılması**, Kök Yayıncılık, Aydoğdu Ofset, 1.Baskı, Ankara, 2003.

- Poyraz, Hatice, Dere, Hale, **Okulöncesi Eğitiminin İlke ve Yöntemleri**, Anı Yayıncılık, Kozan Ofset Mat. San. Ve Tic. San. Ltd. Şti, Ankara, 2001.
- Sharp, Janette, **“Classrooms and Curriculum Come Alive, With Music: A Sequential approach of teaching music to Elementary students using daily oral music lessons”** , Classroom Researchs, Utah, 2003, www.amc-music.org.Erişimtarihi 14.01.2005.
- Uçan, Ali., **İnsan ve Müzik- İnsan ve Sanat Eğitimi**, Müzik Ansk. Yay., Alf Matbaası, Ankara, 1996.
- Uçan, Ali., **Müzik Eğitimi (Temel Kavramlar-İlkeler-Yaklaşımlar)**, Müzik Ansk. Yay., Adalet Matb., Ankara, 1997.
- Yıldız, Evren, Şen, Yavuz , **Küçük Yaşlarda, Müzik ve Piyano Eğitiminin Önemi** , Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi, Sayı: 5, Erzurum, 1999.